

ARCHITECTURE

Принципи просторового планування гірських рекреаційних територій в Українських Карпатах

Г. М. Шульга

Кафедра містобудування Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
Corresponding author. E-mail: geshulha@gmail.com

Paper received 10.10.17; Revised 16.10.17; Accepted for publication 20.10.17.

<https://doi.org/10.31174/SEND-NT2017-148V16-01>

Анотація. Розглянуто закономірності функціонально-територіального розвитку рекреації в Українських Карпатах: збалансованість, конкурентна здатність галузі, стимулювання територіальних громад до процесу розвитку, забезпечення доступності рекреаційних ресурсів тощо. Запропоновані основні принципи просторового формування рекреаційних територій в умовах гірських районах, як то «еколого-містобудівного балансу», «диференціації рекреаційних потоків» та локальних принципів: «створення інноваційних об'єктів», «просторово-басейнового освоєння», «формування ядерно-осьової структури» та «каскадності розміщення об'єктів будівництва».

Ключові слова: «еколого-містобудівний баланс», «диференціація рекреаційних потоків», «створення інноваційних об'єктів», «просторово-басейновий підхід до територіального освоєння», «формування ядерно-осьової структури», «каскадність розміщення об'єктів будівництва».

Вступ. Спираючись на наукові дослідження, а також на директиви «Основополагающих принципов устойчивого пространственного развития Европейского континента и меры по их реализации», автором сформульовано основні принципи просторового розвитку рекреації на регіональному, районному і локальному рівнях з урахуванням специфіки Карпатського регіону [1].

Встановлено, що рекреаційний розвиток досліджуваного регіону повинен базуватись на таких основних положеннях:

- регіональній «збалансованості» розвитку;
- підвищенні регіональної конкурентної здатності;
- стимулюванні взаємовідносин міських і сільських поселень;
- сприянню доступності рекреаційних територій;
- заохоченню розвитку високоякісного туризму.

Огляд публікацій по темі. Враховуючи результати аналізу наукових досліджень Ю.М. Білоконя, І.О. Фоміна [2, 3], функціональної організації рекреаційних територій – Т.Ф.Панченко, О.Г. Максимова, О.О. Ополовнікової [4,5], визначення рекреаційних планувальних елементів – М.М. Габреля [6], а також натурні обстеження та власний досвід проектування, автором розроблено пропозиції щодо принципів просторового планування гірських рекреаційних територій.

Мета. Метою даного дослідження є визначення закономірностей та розробка основних принципів просторового планування рекреаційних територій для умов Карпатського регіону України.

Матеріал та методи. Результати натурних обстежень понад 156 існуючих рекреаційних утворень (в тому числі 75 рекреаційних центрів зимового відпочинку) на території Українських Карпат дозволили здійснити систематизацію прийомів планувально-просторової організації територіальних систем рекреації, які можна згрупувати за наступними ознаками: компактні, розосереджені, лінійні.

Встановлено, що процес розвитку рекреаційних територій слід розглядати на 3 ієрархічних рівнях:

- регіональному – формування «мережі» рекреаційних територій у взаємозв'язку з екологічною мережею;

- районному – формування «районів» різної спеціалізації (курортних, рекреаційних, туристичних) у взаємозв'язку з локальними системами розселення;

- локальному – формування рекреаційних «комплексів» різної спеціалізації (бальнеологічних, гірсько-спортивних, туристично-етнографічних тощо) у взаємозв'язку з об'єктами природно-культурної спадщини.

Так, на регіональному рівні основними завданнями є:

- визначення ареалів та окремих атрактивних місць та історичних поселень, де зосереджено курортні, рекреаційні, історико-культурні, природно-заповідні ресурси;

- формування еколого-містобудівних утворень (районів, зон, комплексів; національних і регіональних парків тощо);

- інтеграція мережі рекреаційних територій з екомережею, мережею історичних поселень і пам'яток архітектурної спадщини, системою розселення регіону;

- створення екокоридорів, транспортних коридорів, туристичних маршрутів тощо.

Ці та інші завдання було покладено автором в основу розроблення регіональних та районних принципів просторового розвитку гірської рекреації: «еколого-містобудівного балансу», «диференціації рекреаційних потоків» та локальних принципів: «створення інноваційних об'єктів», «просторово-басейнового освоєння», «формування ядерно-осьової структури» та «каскадності розміщення об'єктів будівництва».

Принцип «еколого-містобудівного балансу» передбачає виділення основних, макро-, мезо- функціональних зон, таких, як: природно-рекреаційна, урбанізована, агро-сільська, лісогосподарська тощо. Для їх делімітації необхідно здійснювати комплексну оцінку територій (природних ландшафтів, кліматичних умов; містобудівної ситуації; історико-культурних ресурсів,

транспортної доступності рекреаційних територій тощо). У результаті такої оцінки визначаються ключові території, екокоридори та транспортні мережі, які формують «ландшафтно-рекреаційні коридори» – лінійні природно-захисні смуги, що являють собою основний каркас формування ядерно-осьової планувальної структури рекреаційної мережі [4]. Так, наприклад, цей принцип був використаний автором при розробці «Концепції функціонально-планувальної структури гірсько-рекреаційного району «Полонина Руна» (Закарпатська область) (рис. 1).

Принцип «диференціації рекреаційних потоків» (рис. 1) має на меті організацію та досягнення керованості процесу розподілу відпочиваючих за напрямком, до місця відпочинку, за профілем, тривалістю відпочинкового періоду у рекреаційному закладі та за соціально-економічним статусом різних категорій контингенту відпочиваючих. При цьому, організація цього процесу передбачає визначення його ефективності відповідно до оптимістичного (максимального) і песимістичного (мінімального) прогнозу за кількістю та якістю контингенту відпочиваючих у ландшафтно-територіальному середовищі. Що стосується керованості процесу розподілу рекреантів, це залежить від інформаційно-рекламних заходів з просування рекреаційно-туристичного продукту на ринку послуг об'єктів відпочинку. Оптимальне значення величини рекреаційного потоку відпочиваючих повинно відповідати умові максимального задоволення потреб відпочиваючих. Для прогнозування територіального розподілу рекреаційного потоку автором розроблено метод імітаційного моделювання, суть якого полягає у визначенні оптимальних величин прогнозу рекреаційних потоків способами математичного, графічного

і комп'ютерного моделювання розвитку територіально-просторової структури мережі об'єктів відпочинку. Математичні співвідношення дозволяють встановити розподіл людських, природних, фінансових та інвестиційних можливостей територій освоєння, раціонального їх використання з метою збереження природних ресурсів і задоволення потреб відпочиваючих.

Принцип «створення інноваційних об'єктів» передбачає проектну реалізацію нових архітектурних форм як рекреаційної, так і житлової забудови, а також сучасних закладів обслуговування, з урахуванням гірських умов. Цей принцип передбачає створення нових об'єктів та різноманітних видів діяльності під назвою «Apres-Ski», тобто структурних складових та додаткових видів відпочинку у межах гірськолижних комплексів, які забезпечують організацію дозвілля відпочиваючих поза активними спортивними заняттями (лижі, ковзани, сани тощо). Більшість з цих об'єктів є інноваційними для української практики – це «Snow-Park» (сніговий парк), «Bicycle Park» (траси для гірських велосипедів), «Skate Park» (парк з фігурами для скейтборду) тощо, а також передбачається створення відповідних умов для таких видів сучасних розваг, як «paragliding» (параглайдинг або парапланеризм), «rafting» (рафтинг), «ski-tour» (скитуринг) тощо. За цим принципом проектується також «apart-hotels», садиби зеленого туризму, пристосування скансенів (швед.-Skansen) – етнографічних комплексів для прийому відпочиваючих.

До принципів локального застосування відносяться принципи «просторово-басейнового освоєння» (рис.1), «формування ядерно-осьової структури» та «каскадності розміщення об'єктів будівництва».

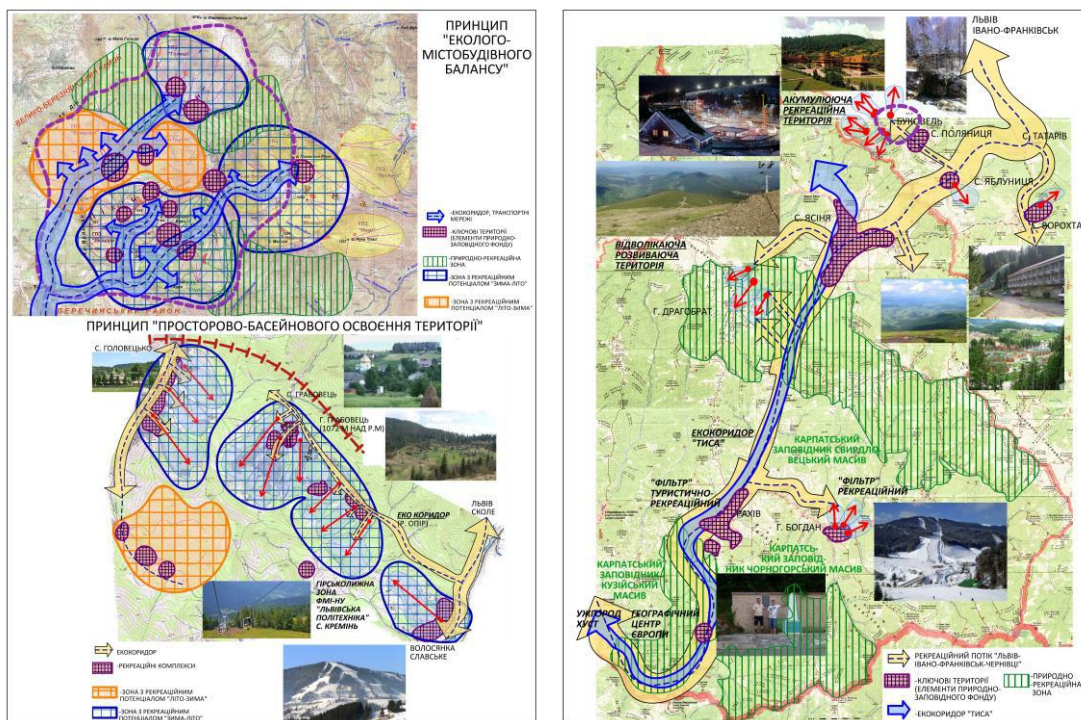

Рис. 1. Принципи просторового розвитку гірсько-рекреаційних утворень Карпатського регіону.

Результати та обговорення. Планувальна структура як мереж гірських рекреаційних територій, так і окремих їх ділянок повинна формуватись з урахуван-

ням прогнозів розвитку та функціонального зонування території, що досліджується або проектується, та варіантів містобудівних вирішень з метою резерву-

вання територій для перспективної реалізації завдань еколого-рекреаційної діяльності. Основні структурні елементи рекреаційних мереж (систем), що створюються у групових формах розселення, – це зони короточасного відпочинку, комплекси закладів санаторного лікування та стаціонарного відпочинку, туристичні центри, природні та ландшафтні парки, пам'ятки природи тощо, а також населені пункти, які спеціалі-

зуються на обслуговуванні рекреаційного господарства [7].

Висновок. Таким чином, взаємовідносини між різними територіальними утвореннями – містобудівними, екологічними, рекреаційними тощо, відображаються, як правило, у планувальних моделях, у яких сконцентровано ідейну сутність створення тієї чи іншої складної структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основополагающие принципы устойчивого пространственного развития Европейского континента и меры по их реализации: Материалы пятой конференции «Окружающая среда для Европы». Киев, 2003.
2. Білоконь, Ю.М., 2001. Типологія містобудівних об'єктів. Навчальний посібник. К.: Укрархбудінформ.
3. Фомин И.А., 1980. К вопросу выделения таксономических единиц с целью рекреационного районирования территории СССР. Респуб. межвед. сб. Градостроительство. Теория и практика курортно-рекреационного строительства, 28, с.19-22.
4. Панченко, Т.Ф., 2015. Ландшафтно-рекреаційне планування природно-заповідних територій. К.: Логос.
5. Максимов, О.Г. та Ополовникова, Е.А., 1981. Горно-рекреационные комплексы. М.: Стройиздат.
6. Габрель, М.М., 2002. Методологічні основи просторової організації містобудівних систем (на прикладі Карпатського регіону України). Доктор техн. наук. Київський національний університет будівництва і архітектури.
7. КиевНИИПГрадостроительства, 1984. Руководство по формированию курортно-рекреационных систем. М.: Стройиздат.

Principles of spatial planning of mountain recreational territories in the Ukrainian Carpathians

H. M. Shulha

Abstract. The regularities of the functional and territorial development of recreation in the Ukrainian Carpathians are considered: balance, competitiveness of the industry, stimulation of territorial communities to the development process, ensuring accessibility of recreational resources, etc. The basic principles of spatial formation of recreational territories in mountainous regions, such as "ecological and urban-planning balance", "differentiation of recreational flows" and local principles are proposed: "creation of innovative objects", "spatial-basin development", "formation of nuclear-axial structures" and "cascade of placing of construction objects".

Keywords: "ecological and urban planning balance", "differentiation of recreational flows", "creation of innovative objects", "spatial-basin approach to territorial development", "formation of nuclear-axial structure", "cascade of accommodation of construction objects".

Принципы пространственного планирования горных рекреационных территорий в Карпатском регионе Украины

Г. М. Шульга

Аннотация. Рассмотрены закономерности функционально-территориального развития рекреации в Украинских Карпатах: сбалансированность, конкурентная способность отрасли, стимулирование территориальных общин к процессу развития, обеспечение доступности рекреационных ресурсов и тому подобное. Предложены основные принципы пространственного формирования рекреационных территорий в условиях горных районов, как-то «эколого-градостроительного баланса», «дифференциации рекреационных потоков», а на локальном уровне – принципов: «создание инновационных объектов», «пространственно-бассейнового освоения», «формирование ядерно-осевой структуры», «каскадности размещения объектов строительства».

Ключевые слова: «эколого-градостроительный баланс», «дифференциация рекреационных потоков», «создание инновационных объектов», «пространственно-бассейновый подход к территориальному освоению», «формирование ядерно-осевой структуры», «каскадность размещения объектов строительства».